

Stillingen som den er. Hvad der bør gøres.

Taler

Ragna Nielsen

Omstendigheter

Riksmålsforbundets landsmøte

- 1 Alt hvad maalstrævet har utvirket i Norges land, vilde ikke ha faat den skjæbnesvangre betydning, det nu har, hvis maalstræverne hadde latt skolen i fred. Det i deres arbeide, som var godt og berettiget, vilde med tiden av alle blit erkjendt som godt og som en fordel og vekst for det norske folk. Det var jo altsaa
- 5 dengang, da maalmændene syntes det ikke gik fort nok og fik sine tvangslove istand. Hvad der ikke var godt, vilde ha visnet hen av sig selv, erkjendt av alle nordmænd, maalmændene med, som skjævheter og misforstaaelser. Men de har erobret skolen og der skabt en tilstand, hvis virkninger Norge vil komme til at føle. Derved har de faat grep i fremtiden til fare og skade for folket.
- 10
- Macaulay taler om de kloke statsmænd, som bragte Underhuset til seier over Stuarterne, «statesmen who looked far behind them and far before them». Eftertiden vil ikke kunne gi den ros til vore statsmænd, som kunde la § 73 i Skoleloven gaa igjennem. De har sandelig ikke været istand til at se hverken langt
- 15 tilbake i fortiden eller langt frem i fremtiden. Merkelig at ikke en av dem forstod hvad § 73 kunde føre til - det den nu har ført til: forvirring i skolen, nedgang i undervisningen, i nær fremtid sækning av det almindelige kulturniveau i Norge.
- 20
- Demokratisk styre vil dog ikke si, at man skal bite hodet av al sund fornuft, at man skal overlate til ikke-fagfolk egenmægtig at bestemme over det de ikke skjønner sig paa, og at man skal utsætte skolen for at bli gjenstand for fanatisk propaganda. Men alt dette sker ved den ulykkelige § 73.
- 25
- For at faa en oversigt over landsmaalets stilling i Norges folkeskoler, har Riksmålsforbundet sendt ut en række spørsmåal til besvarelse. Spørsmåalene gaar nærmest ut paa at faa oversigt over hvorledes de forskjellige skolestyrer

30 opfatter og praktiserer bestemmelserne i § 73. Svar fra alle er endnu ikke indkommet, heller ikke har vi kunnet naa alle, men hvad vi har er allikevel tilstrækkelig til at belyse tilstanden. De fleste pædagoger, som ikke er forblindet av maalfanatisme, vilde vel betegne den med det ene ord: forvirring. Jeg for min del betegner den som pædagogisk vanvid.

35 § 73 siger: «Skolestyret bestemmer, om skolens læse- og lærebøger skal være avfattet paa landsmaal eller i det almindelige bokmaal.

Hvorledes praktiseres dette?

40 Jo, saaledes

at kredse som har erklært sig enten for riksmaal som skolens sprog eller for landsmaal kan ha bøger baade paa riksmaal og paa landsmaal.

45 at der er skoler, hvor nogen elever i samme klasse kan ha bøger paa riksmaal, de andre paa landsmaal.

at der er skoler, hvor abc'en skal være enten paa landsmaal eller paa riksmaal, efter hvad kredsens har bestemt sig for, men de øvrige lærebøger kan være saavel
50 paa riksmaal som paa landsmaal «efter forældrenes ønske» (!)

at der er skoler, som før har havt landsmaal og hvor riksmaal igjen er indført som hovedsprog, men hvor lærebøgerne fremdeles er paa landsmaal.

55 At bruge bøger i to maalformer om hinanden hindrer undervisningen utaalelig. At der for riksmåls- eller landsmålsutgaver kan vælges «efter forældrenes ønske» er meget demokratisk, men aldeles umulig fra pædagogisk synspunkt. At resultatet av morsmålsundervisningen i saanne skoler maa bli omtrent nul synes jeg enhver nogenlunde dygtig og øvet lærer, ja ethvert kultiveret og
60 forstandig menneske maa indse.

§ 73 siger endvidere:

Skolestyret bestemmer, i hvilket av disse maal (nemlig landsmaal eller riksmaal)
65 elevernes skriftlige arbeider skal avfattes.

Naar vi undersøger, hvorledes dette efterfølges, finder vi

70 at paa enkelte steder vælger lærerne (!) hvilket maal eleverne skal bruge i de skriftlige arbejder,

at paa andre skrives like meget riksmaal og landsmaal,

75 at paa endnu flere steder skrives byggedialekten og ellers hverken riksmaal eller landsmaal.

Paa nogen steder fortolkes § 73 saaledes, at eleverne skal lære begge maal like godt. Enhver, som vet at det gjælder barn, og dertil landsbarn med kort skoletid,
80 vil forstaa at det blir like slet og ikke like godt de lærer de to sprog.

Om talesproget i skolen siger § 73 ingenting.

Kanske det kommer av, at man anser det for selvsagt at lærere og elever paa hvert
85 sted maa benytte den naturlige tale, som bringer dem til at forstaa hverandre. Og hvis skolens sprog er riksmaal, siger ogsaa sund fornuft - og erfaring viser at det er saa - at efterhaanden falder det eleverne baade let og naturlig at uttrykke sig mundtlig i den sprogform, som skal være skolens, som eleverne har lært at læse og skrive, og som hvert eneste norsk barn indsuger uten at vite hvorledes,
90 fordi det er landets sprog. Naar riksmaal er skolens sprog, vil de ældre elever lære at tale, læse og skrive riksmaal - hvad der jo var skolens maal at de skulde kunne gjøre.

Forresten er der naturligvis i mundtlig meddelelse lærer og elever imellem ingen
95 tvang, - det nødvendige er, at alle forstaar hverandre. Dette er for vor tids opfatning aldeles selvsagt. Anderledes var det i midten av forrige aarhundrede. Bare husk paa Asbjørnsens morsomme skolemestertype, husk paa hans «Katekisationen». Det kunde nok dengang være nødvendig at faa igjennem bestemmelsen fra 1870-aarene om at undervisningen i folkeskolen burde
100 meddeles paa barnets egen dialekt, saaledes at de først efterhaanden opøvedes til mundtlig og skriftlig at uttrykke sig i det almindelige boksprog. Og mænd som biskop Smitt, Ketil Motzfeldt, assessor Løvenskiold og flere andre talte for at barn skulde faa benytte sit eget talesprog. Ja naturligvis. De hadde Asbjørnsens skolemester i altfor frisk minde til ikke at holde paa den naturlige og selvsagte
105 ting, at lærer og barn maa forstaa hverandre, at barn ikke skal oplæres til at

knote, men at det skal gaa naturlig, selvfølgelig og frivillig for sig, naar eleverne - til fremme av sin egen aandelige udvikling og vekst - lærer at benytte sit lands kultursprog. Derfor som enkelte her i landet gjør nu, at ta disse mænd fra 70-
110 aarene til indtægt for en maalfanatisme, som vil hindre norske barn fra at faa del i landets kulturliv - foruten at gi dem den hindring for materiel fremgang som ligger i ikke at være fortrolig med landets officielle sprog - det er en tilsnigelse, som disse mænd jeg nævnte alvorlig vilde ha frabedt sig. Tror et eneste menneske som har kjendt Løvenskiold, Ketil Motzfeldt, biskop Smitt osv. at de,
115 hvis de levet nu, vilde staat paa maalfanatikernes side i vor sprogkamp?

Hvor jeg kunde unde dem at faa en av Ketil Motzfeldts vittige, bitende taler over sig i Stortinget. De vilde fort og øieblikkelig med halen mellem benene gjemme sine «diminished heads». Men desværre for os - maalmændene er
120 skjærmet mot det nederlag. - Maalmændene er dypt forarget over at Kirkedepartementet i to skrivelser fra 1904 og 1907 har sagt, at riksmaal kan eller bør være talesprog i skolen, naar riksmaal er skolens sprog. Det er ulovlig, mener de, og opfordrer derfor skolestyrerne til ikke at bry sig om skrivelserne. Maalmændene har nemlig endnu ikke lært det av livet og utviklingen, som man
125 dog har gjort paa visse andre hold. De har endnu ikke lært at det norske folk ikke lenger finder sig i en minoritets paagaahenhet og overgrep. I november 1910 sendte Riksmålsforbundet en skrivelse til Kirkedepartementet med fremstilling av dette spørsmål i anledning av en strid i Levanger skolestyre og bad om departementets uttalelse om saken. Paa denne skrivelse er endnu ikke indløpet
130 noget svar.

Saa er der skolekredse i vort land, som med medhold i § 73 bytter sprog uavladelig, eftersom riksmålsmænd eller maalmænd kommer til magten i skolestyret. Der er skoler, som har byttet med bare et eller to aars mellemrum.
135 Enhver lærer burde skjønne hvad dette vil si for elevernes fremgang og utvikling. Eller behøver man egentlig at forstaa sig paa skolevæsen for at skjønne, at store skarer av norske barn blir aandelig forsømt og mishandlet ved en saan uvettig skoleundervisning, altsammen resultat av § 73 og dens feilagtige fortolkning.

140 De vil spørge: Men hvor er da skoledirektøerne henne? Jo det skal jeg si Dem, mine herrer og damer - de er inde i maalfanatismen, hvor maalets fremme er det ene vigtige, og norske barns fremtid det likegyldige. Omtrent alle landets skoledirektører er maalstrævere; det har regjeringen sørget for.

Heldigvis mangler det ikke paa klager fra forældre. Jeg siger heldigvis, for det viser at forældrene begynder at forstaa situationen og hvad den vil føre til for deres barn. Jeg skal kortelig nævne et par av disse klager. Der klages:

- 150 1) Fra Vestlandet av flere forældre over at deres voksne barn ikke kan faa stillinger eller komme frem i verden, fordi de ikke kan skriftsproget. Disse barn har under hele sin opvekst hat landsmaal paa skolen.
 - 155 2) Ogsaa fra Vestlandet over at der paa skoler som sangbok bare benyttes en samling maalsange. Eleverne synger f.eks. aldrig «Ja, vi elsker» eller nogen anden av Bjørnsons sange.
 - 160 3) Fra flere hold over at læreren forlanger at elevene skal oversætte de lekser; som de har lært paa riksmaal, til bygdens dialekt. Dette beviser, hvor lærerne kan misforstaa den bestemmelse, som bare sigter til at barn skal faa lov at tale naturlig.
 - 165 4) Der klages over, at «riksmaal og landsmaal læres i like stor utstrækning», at «skriftlige arbeider utføres like meget i begge sprogformer». En siger at «lærerne fordeler riksmaal og landsmaal efter behag». Dette er ikke lovlig.
 - 170 5) Over at lærerne bruker landsmaalet til talesprog, uagtet riksmaal er skolens sprog. Dette maa kaldes ulovlig, da landsmaal ikke er det samme som dialekt og ikke er lærerens naturlige sprog.
 - 6) Saa klages der over den stadige ombytning av sprog.
 - 7) Over bruken av landsmaalsbøker, hvor riksmaal er skolens sprog.
 - 175 8) over at forældre blir paalagt at kjøpe ind landsmaalsbøker, før skolens sprog er bestemt.
 - 9) Endelig klages der over at elevene bare lærer at skrive byggedialekten. At dette er aldeles ulovlig burde vel alle være enige om.
 - 180
- Hvorledes morsmaalsundervisningen i gymnasiet hemmes og hindres ved indførelsen av skriftlige landsmaalsøvelser talte vi om for 2 aar siden. Jeg skal derfor ikke gaa nærmere ind paa det idag, bare minde om, hvorledes der nu, seigt

185 og fult og forsiktig, arbeides paa at vinde terræn for maalet i middelskolen. Det
mundtlige pensum av landsmaalsliteratur, som skal læses i middelskolen, er
forøket, og kilen er alt innsatt til ogsaa der at faa tvungne skriftlige
landsmaalsøvelser. Vi husker nok alle Hægstads uskyldige diktater og hans
merkelige fortolkning av det lille hjelpeverb «kan». Men det hjalp ikke
190 Hægstad noget den gang. Han kjendte tydeligvis ikke lærerne i Aalesund. Naar
vi bare hadde mange lærere av den slags.

A propos om lærere -. Det gaar ikke an at nævne navne - men naar De tænker
Dem om i Deres bekjendtskabskreds, mine herrer og damer, synes De da ikke
195 det er underlig, hvor mange lærere der er, som er vort morsmaals værste fiender,
mange f.eks. som erklærer, at de slet ikke vil ha vort kultursprog fortrængt av
landsmaalet, men som allikevel paa mange maater hjælper maalstræverne. Kan
De forstaa, hvorfor de gjør dette? Det er et fænomen som for mig er
uforstaaelig.

200
Hvad der mere end noget andet maa bli alle riksmålsforeningers
fremtidsprogram forekommer mig maa være at frelse skolen fra maalstrævernes
uforstand. Der gjælder det først lærerskolerne, for de er roten. De er nu næsten
alle rene maalanstalter, utklækningsanstalter for maalstrævere, som siden spreder
205 sin velsignelsesrike virksomhet ut over landet. Vi er gjennom en række av aar blit
vænnet til at vort kirkedepartement finder dette i sin orden. Det gjælder da om
at danne motvekt mot disse lærerskoler ved opprettelse av riksmålsseminarer og
riksmålsfolkehøiskoler. Riksmålsforbundet har staatt i underhandling med
flere om denne sak, men før forholdet med bidrag til saanne skoler er ordnet av
210 stortinget, kan vanskelig noget gjøres.

Hvor mange kuld av unge mennesker skal gaa ut av gymnasierne med en slet
morsmaalskundskap, før undervisningen i norsk blir forandret, er ikke godt at
vite. Stortinget holder paa sin værdighet, ingen maa tro at det nogensinde har
215 begaaet en feil. Det er vist foreløbig haabløst at komme med en ny petition mot
skriftlige landsmaalsøvelser i gymnasiet.

Men § 73 bør riksmålsforeningerne rundt om i landet ha sin opmerksomhet
henvendt paa. Der lar sig meget si baade for og imot 10-mandsforslaget, men ett
220 er ialfald sikkert: Gaar det igjennem, vil folkeskolerne faa mere ro, og ro er en av
de første og væsentligste betingelser for at skolens arbeide skal lykkes. Og saa
maatte det være mulig for riksmålsforeningerne hver paa sin kant av landet at

225 ha indseende med at loven ikke blir grovelig misforstaat og overset saaledes som
nu. - Riksmålsforeningerne maatte ialfald kunne paatale

at læreren vælger i hvilket maal elevenes skriftlige arbeider skal være avfattet, for
det er ulovlig,

230 at elevene skriver og læser like meget riksmål og landsmaal, for det er ulovlig,

at elevene istedenfor landsmaal skriver bygdedialekten, for det er ulovlig,

235 at lærebøger anskaffes dels paa riksmål dels paa landsmaal i skoler som har
riksmål til sprog, for det er ulovlig,

at en lærer taler landsmaal i en riksmåls-skole, for det er ulovlig; han har bare lov
at tale bygdedialekten eller riksmål, hvad der høver bedst.

240 Og saa bør Riksmålsforeningerne ved foredrag og ved samtalemøter med
forældrene vække deres opmærksomhet for, hvorledes de hindrer sine barns
materielle og aandelige fremgang ved at utelukke dem fra kjendskap til og
fortrolighet med riksmålet. Bare en saadan ting som at barn paa skolen
utelukkende synger og lærer utenat maaldigte hemmer deres utvikling. For
245 skjönt flere av de maaldigte, som findes i disse samlinger, er vakre og gode - ikke
at tale om mange paa dialekt, som er fortryllende søte - er de dog noksaa
entonige, spiller bare paa enkle og spæde strenge. Hvad riksmåls-poesi har at by
paa er ganske anderledes mangeartet, rikholdig, utviklende aandelig næring for
en barnesjæl.

250

Hvad vil det si at staa paa riksmåls-standpunkt, naar man som enkelte
presseorganer og enkelte riksmåls-mænd forlanger den nuværende lovgivning
paa dette omraade uforandret opretholdt? At forlange den nuværende
lovgivning paa skolens omraade uforandret opretholdt vil si at finde sig i, at vort
255 folk blir kløvet i to dele, som mere og mere vil skille sig fra hinanden. Den ene
og større del vil forhaabentlig trods al lovgivning mere og mere hæve sig over
den hindring for deres utvikling og vekst som tvangslovene sætter. Den anden
mindre del, opvokset under en forvirret og magtesløs undervisning, stengt inde
paa sit snevre aandelige omraade, fordi de berøves de tusinde paavirkninger og
260 indflydelser fra kultursproget, som ved den uforstandige undervisning i landet
er blit dem fremmed, vil ikke kunne konkurrere med de andre paa noget

omraade. De vil synke ned til at bli den lavere og aandelig umyndige del av nationen. Det vil bli virkningen av gjennom al fremtid at praktisere § 73 i skolelovene uforandret. Man behandler ikke barn og barns undervisning uforstandig uten at høste frugterne av sin uforstand.

Denne sandhet er mange norske politikere aldeles likegyldige for. De avviser al tale om saken med den sætning, at loven paabyder likestilling av de to sprog.

270 Likestillethet av hvad? Av vort kultursprog med hvad? Med Ivar Aasens landsmaal? Det er sprængt, brukes jo ikke mere i nogen almindelig godkjendt form. Med Hægstad-normalen? Ikke tale om, siger de som er inde i det. Sund fornuft siger i det hele, at der aldrig kan eller maa være likestillethet mellem et lands levende sprog og en sprogform som er blit til, lavet sammen i et

275 studerkammer. Derfor ser vi jo ogsaa at de saakaldte landsmaalsforfattere gennemgaaende skriver og taler sin dialekt, ikke landsmaal. Uagtet det altsaa paa papiret staar, at det er riksmal og landsmaal, som er likestillet efter loven, er det i virkeligheten saa, at det er alle norske dialekter, som er likestillet med riksmaalet. Det er en original situation, Norges land har sat sig selv i. Noget

280 lignende har aldrig før været set i et civilisert land. Tænk hvilken forvirring der skapes. Tænk hvilken hindring for den enkelte og for det heles vekst og fremgang ikke at ha ett samlende sprog, en norm som gjælder for alle.

Naar derfor et storting eller en regjering i sin frygt for maalstræverne avviser

285 Riksmålsforbundets forestillinger med den litet overveiede frase om de to skriftsprogs likeberettigelse, burde riksmålsfolk svare: Der er bare ett færdig skriftsprog i Norge, det som vi har brugt i 400 aar. De lavede normaler er dødfødte, og ingen lovparagraf kan skape liv i dem. Og der er ikke en saadan normal, som kan kaldes landsmaalet, der er mange normaler, altsaa mange

290 landsmaal, ikke ett. Sund fornuft siger, at der kan ikke og skal ikke være likeberettigelse mellem det levende og det døde.

Det er nu saaledes at

- 295 1) de ungdomsskoler som nyter statshjælp, som regel er maalskoler.
- 2) Stortinget bevilger penge til maalkurser.
- 3) Staten underholder maalprester.

4) Penge bevilges til oversættelse av love og lovutkast paa landsmaal.

5) Universitetet har lærerposter i landsmaal, ingen i riksmaal.

305

6) Departementet ansætter maalmænd i skoledirektørposterne.

7) Undervisningsraadet blev sammensat saaledes at maalmændenes overtak blev sikret.

310

8) Ordningen med forfatterstipendierne blev forstyrret til gunst for maalstrævet.

9) I avertissementer om lærerposter har riksmaaalsfolk ikke lov at fordre
oplysning om ansøkerens standpunkt i sprogsprømsmaalet, mens maalfolk bare
kan avfatte avertissementet paa landsmaal og saaledes gi den nødvendige
anvisning.

315

Kort sagt - gennem en aarrække har autoriteterne gaat maalfolkets erender. Nu
vil de ikke forlange mere, siger Løvland. Og Bratlie forsikret os for en stund
siden, at der hadde i denne stortingsperiode intet «fremstøt» været gjort av
maalmændene. Forslaget om det 4-aarige gymnasium bygget paa folkeskolen
med forbigaaelse av middelskoleeksamen kom efter Bratlies forsikring. Det viser,
at maalmændene aldeles ikke agter at holde op med sine «fremstøt». Hvorfor
skulde de ogsaa det? Regjeringens tvetydige holdning ved flere anledninger og
dens utvetydige hjælp til maalstrævet ved andre anledninger opmuntrer
naturligvis til fortsatte fordringer.

320

325

Vi vet alle, at der har været og fremdeles er uenighet om, hvorvidt sprogkampen
bør optages av de forskjellige politiske partier. Det konsoliderte venstre avgjorde
ved sidste valg saken ved at opta maalarbeidet paa sit partis program. Høire
hadde da intet andet at gjøre end at opta forsvar av riksmaalet paa sit. Der var en
av høires ledere som paa et møte sa: «Det, venstre har set sig om efter, er noget
som kan gjøre deres parti til et mere nationalt parti end andre, men at ta
sprogkampen op paa høires program vil neppe gavne vore interesser.». Nei - det
hadde han da ret i. Tænk bare alle de vælgere paa Vestlandet, som man vilde
støte. Politikeren ante ikke engang, hvor kynisk den aapenhjertige ytring lyder i
alle menneskers øren som ikke har faat sin moralske følelse slappet ved deltagelse
i aktiv politik. Og høires hjælp i sprogsaken, dets kamp for riksmaalet blev da

330

335

derefter. Paa Vestlandet tør høire og frisindede ikke kny. Her paa Østlandet har vi nogen faa aviser, som med bevisthet og konsekvens og uten svig arbeider for riksmålet. De andre er som Andersen paa Toten - snart paa høire snart paa venstre foten.

345

Saalænge det er saaledes i samfundet, at det ikke ansees for uhæderlig, for umoralsk, at et menneske taler, skriver, stemmer for eller mot en sak bare fordi saken staar eller ikke staar paa hans partis politiske program, saalænge menneskene er saanne knæhøner, at de ikke tør være sig sine meninger bekjendt
350 for det kjære levebrøds skyld, og saalænge der er mennesker som er saa foragtelige, at de endogsaa hykler interesse for og kjærlighet til en sak for at vinde ære og timelig fordel ved det, saa længe var det vist bedst, at sprogstriden var de politiske partier uvedkommende. Saavidt jeg forstaar vilde Hagerup Bulls med fleres forslag bidra til at formindske fordelene for et politisk parti ved at
355 opta sprogsaken paa sit program. Og efter den erfaring vi har gjort i de sidste aar, synes jeg, at alle maatte finde det heldig.

De vet, at Bjørnsons mening og haab var, at det norske folk engang skulde gaa til valg paa det ene program: Sprogsaken. Jeg kan ikke huske, at jeg nogensinde har
360 set, at ikke Bjørnson tilsidst fik ret i hvad han satte frem av fremtidssyner, av fremtidsprogram. Saa hvem vet? Kanske det blir engang. Men at diskutere den mulighet idag er vel ikke rimelig.

Vi har meget, som kunde og burde være emner for diskussion, men tiden tillater
365 det ikke. Spørsmålene vil forhaabentlig med tiden tages op til behandling av det nye styre. Jeg skal nævne nogle:

1) Kan Riksmålsforbundet gjøre andet for skolen end ved foredrag, samtalemøter med forældre, avisartikler og henvendelse til autoriteter gjøre
370 opmerksom paa, at § 73 vilkaarlig fortolkes og misforstaaes?

2) Er ikke landsmøtet enig i, at Riksmålsforbundet maa indgaa med andragende om opprettelse av professorat i riksmål?

375 3) Bør der ikke dannes en landsforening av riksmålslærere?

4) Hvad kan Riksmålsforbundet gjøre for opprettelse av riksmålsseminarer?

380 5) Bør Rikksmaalsforbundet gjøre noget for at faa sprogsaken løst fra de politiske partiprogrammer?

6) Hvorledes kan Rikksmaalsforbundet bedst støtte rikksmaalsorganer som motvegt mot maalspressen? Læg merke til at der er steder f.eks. paa Vestlandet, 385 hvor maalspressen hersker alene.

7) Hvad kan Rikksmaalsforbundet gjøre for at støtte norsk sprog, norsk literatur, norske biblioteker blandt vore landsmænd i Amerika? Det er for os, synes jeg, ikke alene en hjertesak at kome i livligere forbindelse med vore landsmænd i 390 andre lande, men det vilde ogsaa utvilsomt være til støtte og gavn for vort morsmaal. Rikksmaalsforbundet har faat mange beviser paa landsmænds varme sympati baade fra Amerika og andre steder - jeg minder blandt andre om Hamburg. Vi bør ikke gaa fra hverandre her uten at vi har uttalt vor hjertelige taknemlighed mot alle landsmænd som i det fremmede land har bevaret 395 kjærligheten til sit gamle morsmaal.

Da vor tid her paa landsmøtet, som før nævnt, er for knap til at diskutere alle de her nævnte spørsmål, foreslaar styret som emner for diskussion punkt 1, 2 og 3: om § 73, om oprettelse av professorat i rikksmaal, og om dannelsen av en 400 landsforening av rikksmaalslærere.

Som indledning til diskussionen om § 73 vil cand. Lødrup tale om 10-mands forslaget. Rikksmaalsforbundet anser det for saa vigtig for vor sak, at det kræver en længere utredning.

405

Bare et par ord til slutning: Jeg vet ikke, om historien kan fremvise en galskap, make til maalsstrævetts arbeide i Norge. Derfor kan jeg heller ikke vite, om nogen saadan galskap før er lykkedes i verden. Maalsstræverne blir rasende, naar man siger dette. De paaberoper sig nationale hensyn. Maalmændene - og dette kan 410 ikke nok betones - vil ikke se, at det nationale arbeide for at fornorske sproget var begyndt længe før tvangslovene kom istand, at arbeidet gik godt og støtt og saa rask som det burde og kunde gaa, og at det hvilte paa det eneste mulige og fornuftige grundlag: det skriftsprog, som hadde været brugt i 400 aar.

Forskjellen mellem maalsstræverne og os er igrunnen bare den, at de tror et folk 415 kan ignorere og hoppe over 400 aar i sin historie. Det tror altsaa ikke vi. - Der er en feiltagelse til som maalsstræverne gjør sig skyldig i. De tror at det livløse kan plantes ind i det levende og vokse videre. Et folks sprog er som et stort, levende

træ. Det skal pleies, skjærmes paa alle maater, visne blade skal plukkes av, syke
420 grener og kvister skjæres bort. Det kan ogsaa podes med kviste fra andre træ -
desto rikere og bedre blir frugten. Men man kan ikke ta en kjæp, tilskaaret og
tillempet i et studerkammer og pode den ind paa det levende træ. Det livløse blir
ikke derfor gjennomstrømmet av de levende safter. Det er maalmændenes store
feiltagelse, at de tror det kan ske. Ivar Aasens døde podekvist vilde de plante ind
425 i Norges sprogtræ. Den kvist er alt brukket istykker, men de har faat andre
istedet. Det vil ikke gaa dem bedre. Likesaa lidt som bladenes grønne liv
kommer frem av en død kvist, likesaa lidt vil det levende folk i længden tale, læse
og skrive et sprog, klækket ut, rapset sammen, utarbeidet av en eller anden
professor i hans studerkammer.

430
Kilde

435 Nielsen, Ragna (m.fl.): Foredrag holdt paa Riksmålsforbundets landsmøte 1911. Kristiania 1911.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/stillingen-som-den-er-hvad-der-bor-gjores>